

N:o 172.

Af herr **N. Jönsson** i Gammalstorp, om afskrifning af återstående del af statslånet till Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag.

Då Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen i anledning af intressenternas i Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag ansökan om afskrifning af återstående delen af bolagets erhållna statslån ej innehåller tillstyrkan om nämnda statslåns afskrifning, utan endast åsyftar räntefrihet och lindring i afbetalningarna å detsamma; anser jag mig, på nedan, som jag tror, väl grundade skäl, böra yrka afskrifning af återstående delen af nämnda statslån. Jag får då, med hänvisande till hvad sökandena anført, samt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Blekinge län och herr förste landtmätaren C. Slöörs med flere yttranden i denna fråga, jemväl åberopa den under rättegången om uppskattningen af det genom uttappningen vunna jordförbättringsvärdet vid hofrättssynen af statens landtbruksingeniör E. W. Ewe under sistlidne höst öfver ifrågavarande sjösänkingsföretag afgifna utlåtande. I anseende till utlåtandets vidlyftighet tillåter jag mig här i motionen för sakens belysning endast citera några af de mest beaktansvärda punkterna i detsamma. Det heter på ett ställe: »Genom denna afvägning utrönes vid jemförelse med den af landtbruksingeniör Åkerman upprättade plankartan öfver kärrtrakterna»:

»att vattenståndet i Vesan och kringliggande kärrtrakter numera varierar med hafvets»;

»att sålunda medelvattenståndet i Vesan nu är detsamma som före vattenafledningsföretagets utförande, eller = 0.1 meter; samt»

»att högsta vattenståndet i Vesan enligt uppgifna och afvägda märken stiger till + 0.8 meter öfver Östersjöns medelvattenyta, hvilken senare uppgift inhemtats genom att afväga punkter, dit högsta vattenståndet säges hafva stigit efter vattenregleringens fullbordan, hvadan sålunda Vesans högsta vattenstånd numera är lika med det i Åkermans förslag angifna.»

För utpumpning af vattnet från Vesan göras följande iakttagelser och beräkningar:

»Enligt vunnen erfarenhet och med stöd af i kongl. svenska vetenskapsakademiens handlingar lemnade uppgifter, öfver nederbördsförhållanden i Sverige och särskildt i Karlshamn, samlade allt sedan 1860, sålunda efter det ursprungliga förslaget tillkomst, måste för denna ort i fråga vattenafledning beroende på utpumpning ej anses betryggande, med mindre än att utpumpningen må kunna bedrifvas så, att minst 1.6 kubikmeter per sekund och hektar kan bortskaffas. I detta fall skulle sålunda vara nödigt, att pumpverket kunde bortskaffa 2.4 kubikmeter per sekund, *eller ungefär fyra gånger den ursprungligen beräknade.*»

»Vid undersökningen på stället befans ock, att utloppets öppning kring hjulets axel för vattnets afledande ur hjulet var beläget 1.1 meter och afloppsrännan från pumpverket 1.0 meter, allt öfver medelvattenytan i Östersjön; hvilket åter visar, att, derest vattenståndet i Östersjön någon gång stiger, såsom ofvan uppgifvits, öfver den i 1860 års förslag angifna högvattensnivån, pumpverket sådant det nu är anlagdt, blir alldeles otjenstbart, enär det ej förmår uppfordra vattnet till större lyfthöjd än nuvarande dammen tillåter.»

»Ännu ogynsammare för torrläggings ernående af här omnämnda vattensjuka mark ställer sig pumpverkets förmåga i betraktande af den ökade vattenmängd, som tillströmmar sjön Vesan från torrläggingsområdet isolerande Östra och Vestra kanalerna, af hvilka den förra är afsedd att bortföra Möllebjörkeåns vatten till Östersjön vid Norjesund, och den senare att bortskaffa från Ryssberget kommande vatten förbi Sölvesborgs slott ut i Östersjön.»

»Östra kanalen».

»Genom verkställda uppmätningar, såsom af profiliritningen synes, har utrönts, att kanalen i allmänhet har en bottenlutning $I = 0.00025$ och att sidoslänten uppgår till 1 : 3 samt att bottenbredden i regel är 2.97 meter.»

»Med ett beräknadt vattendjup af 1.2 meter, såsom varande det, som skiborden nu tillåta, innan de öfversvämmas, kan alltså kanalen per sekund framsläppa 3,3 kubikmeter vatten med en hastighet af 0,42 meter, sålunda endast ungefär hälften af den ofvan beräknade vattenquantiteten för ifrågasvarande aflopp.»

»Vestra kanalen».

»Enligt ofvan uppgifna Ganguillets och Kutters formel fås då framströmmande vattnets hastighet $V = 0.41$ meter, och den vattenquantitet, som kanalen på uppgifna djupet förmår upptaga och framsläppa, befinnes sålunda vara = 0.84 kubikmeter per sekund, d. v. s. ej fullt $\frac{1}{3}$ af den här ofvan för kanalen beräknade vattenmassan.»

»Genom härvarande anordningar med de mer eller mindre bristfälliga flodluckorna är alldeles uppenbart, att vestra kanalen ej ens kan framföra den här ofvan beräknade vattenmassan 0.84 kubikmeter i sekunden, utan kommer större delen deraf ner till Vesan dels genom flodluckorna, dels igenom vallen, innan det hinner fram förbi Sölvesborgs slott i Östersjön.»

»Att pumpverket under sådana förhållanden, som nu anförts ega rum, blir otillräckligt i ännu högre grad än här förut blifvit angifvet, torde vara fullt bevisadt.»

»För att ännu mera åskådliggöra företagens beskaffenhet, så torde följande ur landbruksingeniör Åkermans förslag af 1860 hemtade uppgifter vara belysande. Dock innan dessa uppgifter här omnämnas, torde vara nödigt att till förekommande af missuppfattning erinra, att vid tiden för förslagens upprättande de materiel till beräkningarnes utförande, som nu mera äro att tillgå, då ej funnos inom landet.»

»Först sedan 1860 hafva omfattande nederbördsberäkningar inom riket blifvit verkställda och lemnade till offentligheten. Ej heller voro de formler då här kända, hvilka för beräkning af framströmmande vattnets hastighet numera äro allmänt antagna; och hafva vi endast vetenskapen i förening med mångårig erfarenhet och trägna observationer att tacka för de framsteg, som blifvit gjorda för bedömande af sådana arbeten, som här äro i fråga.»

»Emellertid föreslås i landbruksingeniör Åkermans ofvan omtalade förslag, att Östra kanalen skall grävas med en bottenlutning af 1 : 2,500 d. v. s. 04 : 1,000; bottenbredd = 10 fot (2.97 meter), sidoslänt 1.3

samt med ett bräddaflopp $4\frac{1}{2}$ à 5 fot högt. öfver dikets botten, hvadan vattendjupet i kanalen bör beräknas till minst $4\frac{1}{2}$ fot.»

»Enligt ofvan af undertecknad anförda beräkningsgrunder skulle då kanalen kunna utan öfversvämning bortskaffa en vattenmängd af 5.6 kubikmeter per sekund med en medelhastighet af 0.6 meter i sekunden.»

»Vestra kanalen åter föreslås med olika bottenlutning på olika sträckor. För den delen, som undertecknad här beräknat, eller nedan n:o 16 (se profiltritningen), skulle enligt förslaget bottenlutningen vara 0.5 : 1,000, bottenbredd 4 fot eller 1.2 meter, sidoslänt 1.3 och höjden från botten till de tvenne bräddafloppen 3 fot.»

»Med dessa dimensioner skulle enligt här förut angifna formler kanalen kunna upptaga 1.61 kubikmeter per sekund med medelhastigheten 0.47 meter.»

»Följande schematiska uppställning visar närmare detta förhållande:»

	Anläggningens vattenafledningsförmåga			
	I det skick den borde vara för torrlägnings ernående	I sitt nuvarande skick	I det skick landbruksingeniör Åkermans förslag angifver	
			Beräknad år 1888 af undertecknad	Beräknad år 1860 års förslag af Åkerman
	Kubikmeter vatten per sekund			
Pumpverket	2.40	0.00	0.59	0.58
Östra kanalen	6.65	3.30	10.47 ¹	5.60 ¹
Vestra »	2.75	0.84	— ¹	1.61

Af dessa redogörelser och beräkningar torde framgå:

att de i förslaget bestämda damhöjderna för vattnets afstängande vid utomordentliga fall, då Östersjöns vattenyta stiger till uppgifven maximumhöjd, äro för små tilltagna;

¹ Ej angifvits i siffror.

att pumpverket, då det var iståndsatt, ej kunde utan maskinens ansträngning uppfordra mer än ungefär $\frac{1}{4}$ af det vatten, som för torrläggningens ernående skulle med detsamma bortskaffas, under den förutsättning att vattnet i östra och vestra kanalerna kunde hållas inom tillbörliga gränser;

att nu, då både östra och i synnerhet vestra kanalerna förefinnas vara för små för upptagande af det vatten, som de böra afleda till Östersjön, och dessutom af bristande underhåll äro försatta i ännu sämre skick, pumpverket bör anses alldeles oändamålsenligt;

att vidare ursprungliga förslaget varit felaktigt, i det att det utlovat vattnets sänkning i Vesan till den utsträckning, att kärren deromkring skulle göras »fullt tjenliga till odling», hvilket såsom äfven visats, ej är möjligt med här förefintliga anordningar enligt numera gjorda iakttagelser och anförda beräkningsgrunder; samt

att felaktigheter i förslaget haft sin orsak i då för tiden förefintliga ofullständiga erfarenhetsrön rörande på saken inverkan förhållanden».

På af hofrättssynen framställd fråga: »Huruvida kan någon förbättring af förslaget anses hafva blifvit åstadkommen?» yttrar han:

»Den förbättring, som sålunda har blifvit beräknad utgör 16,155:04 kronor. Om på denna summa endast 4 proc. ränta beräknas, bör bolaget per år i sin helhet kunna af vattenledningen beräkna en vinst af 646:20 kronor. Detta är dock under förutsättning att anläggningarna vidmagthållas. Skulle deremot alla såväl kanaler som fördämningar få helt och hållet förfalla, så måste under tidernas lopp gamla förhållanden inträda, och då bör ej heller anläggningarna i fråga räknas hafva gjort någon nytta.»

Till sist yttrar han: »när, såsom ofvan visats, arbetsföretaget från början varit i afseende på kalkylerna missledande och delvis origtiga, samt förslaget utförts till ännu mindre nytta för torrläggningen, hvarigenom omkostnaderna långt öfverstigit den från början väntade förbättringen, och skulle med kännedom härom förslaget, sådant det från början framlagts, sannolikt aldrig kommit till utförande.»

»Hela arbetet är, såsom vattenafledningsföretag, att anse såsom alldeles misslyckadt.»

Då nu visadt är, att det af landtbruksingeniören Åkerman uppgjorda förslaget, hvarpå sjösänkingsföretaget sig grundar, varit felaktigt och kalkylerna missledande och origtiga deruti, att damvallarne för hafsvattnets

utestängande enligt förslaget äro för låga så att vattnet vid högre stigningar går öfver desamma, att pumpverket vid sådana tillfällen blifver alldeles otjenstbart, när det ej förmår uppfordra vattnet till större lyfthöjd än nuvarande dammen tillåter och är dessutom alldeles oändamålsenligt, enär det icke förmår uppfordra mera än ungefär $\frac{1}{4}$ af det vatten, som för torrläggningens ernående skulle med detsamma bortskaffas, samt att de båda afskaringskanalerna, hvilkas vallar äro bristfälliga och ohållbara, äro för små och otillräckliga och icke på långt när kunna till Östersjön afföra det vatten, som med dem varit afsedt, samt att företaget således såsom vattenafledningsföretag är alldeles misslyckadt; äfvensom att uppskattningen af vunna jordförbättringsvärdet, under förutsättning att de gjorda anläggningarna underhållas, hvilkas underhåll torde uppgå till mera än den dermed förenade nyttan och kan uppskattas till högst 16,155:04 kronor samt, enligt sammandrag af bolagets uttaxeringslängder, bolagets utgifter uppgått till 171,122.95 kronor samt bolagets utgifter således öfverskridit det vunna jordförbättringsvärdet med ej mindre än 154,967:91 kronor, som torde komma att ökas med tusentals kronor endast i rättegångskostnader, innan pågående rättegång hinner afslutas; och när härtill kommer att af de i början till bolaget inberäknade cirka 3,000 tunnland 1,200 å 1,300 tunnland genom rättegång blifvit från bolaget befriade och således endast 1,771 tunnland 6 kappland äro betalningsskyldige eller i bolaget kvarstående, och af dessa, när uppskattningen af jordförbättringsvärdet genom rättegång vunnit laga kraft, samt uträkningen bolagsmännen emellan i enlighet med bestämmelserna i 3 § af det för bolaget gällande reglemente blifvit verkställd, i följd hvaraf endast den till förbättring uppskattade jorden kommer att i förhållande till förbättringsvärdet i uttappningskostnaderna deltaga och en stor del af denna jord säkerligen kommer att åsättas ingen eller högst obetydlig förbättring, hvars egare således genom gjorda uttaxeringar betalt för mycket till kostnaderna, och på grund af förenämnda § äro berättigade att erhålla tillbaka hvad de sålunda betalt för mycket, och detta med ränta, hvadan kostnaderna sålunda komma hufvudsakligast att gäldas af blott en del bolagsmän, så torde man häraf lätt inse huru förtviflad och behjertansvärd deras ställning är och att den begärda afskrifningen är nödvändig för att de med sina familjer skola undgå att få gå ifrån sina hus och hem.

Då, såsom förut nämnts, jag tror mig visat att de af statens landtbruksingeniör Åkerman för arbetsföretagets utförande uppgjorda kalkyler och planer, hvarförutan företaget säkerligen ej kommit till stånd, varit

felaktiga i beräkningarne och missledande, samt arbetet utförts under ledning af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer och således staten genom sina tjänstemäns ofrivilligt missledande åtgärder varit väsentligaste orsaken till detta olyckliga bolags tillkomst, för hvars skull åtskilliga bolagsmän blifvit ruinerade och ännu flera torde blifva det utan annan förskyllan, än att de låtit leda sig af sakkunnige mäns omdöme och trott på deras uppgifter — sjelfve kunna de helt naturligt ej bedöma företagets utförande — så böra de således, under för handen varande omständigheter, i sin nödstälda belägenhet såsom en gärd af rättvisa och billighet med skäl kunna fordra statens mellankomst medelst afskrifning af resterande beloppet af erhållna statslånet, helst de sjelfva ändå fått vidkännas flerdubbelt större förlust, än staten med efterskänkande häraf kommer att göra.

Staten har ju genom beviljandet af statslånet äfven blifvit ett slags intressent i bolaget, och då bolagets misslyckande varit oförvålladt och beroende på ett felaktigt förslag, som af staten godkänts, men hvars felaktighet är beroende på den tidens förefintliga ofullständiga erfarenhetsrön, bör väl staten känna sig skyldig äfven deltaga i förlusten.

Med stöd af hvad jag nu tillåtit mig anföra, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville besluta att det Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag af Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag erhållna statslån må till sitt återstående kapitalbelopp 24,236 kronor 68 öre jemte ränta afskrifvas.

Om remiss till statsutskottet samt att denna motion må behandlas i sammanhang med Kongl. Maj:ts nådiga proposition rörande samma lån anhålles.

Stockholm den 6 februari 1889.

Nils Jönsson